

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СКЛАДНИКІВ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗРІЗІ

PERSPECTIVE DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF THE COMPONENTS OF SOCIAL INFRASTRUCTURE IN THE REGIONAL CONTEXT

Статтю присвячено визначенню векторів розвитку компонентів соціальної інфраструктури в контексті започаткованих реформ трансформації регіонального простору України. Доведено, що функціонування та розвиток соціальної інфраструктури регіонів України має відповідати соціальній політиці держави, що спрямована на формування здорового, активного та креативного покоління, поліпшення добробуту та підвищення якості життя населення. Встановлено, що соціальна інфраструктура регіону включає такі складові елементи: культурологічну інфраструктуру, освітню інфраструктуру та медичну інфраструктуру, що забезпечують якісний розвиток людини. Дослідження розвитку складників соціальної інфраструктури здійснено за допомогою методу *k*-середніх та програми STATISTICA. Визначено, що складники соціальної інфраструктури на регіональному рівні характеризуються диверсифікованими властивостями. Запропоновано перспективні напрями розвитку складників соціальної інфраструктури регіону.

Ключові слова: соціальна інфраструктура, освітня інфраструктура, культурологічна інфраструктура, медична інфраструктура, людський потенціал, просторовий розвиток.

Стаття посвячена определению векторов развития компонентов социальной

инфраструктуры в контексте начатых реформ трансформации регионального пространства Украины. Доказано, что функционирование и развитие социальной инфраструктуры регионов Украины должны соответствовать социальной политике государства, направленной на формирование здорового, активного и креативного поколения, улучшение благосостояния и повышение качества жизни населения. Установлено, что социальная инфраструктура региона включает следующие составляющие элементы: культурологическую инфраструктуру, образовательную инфраструктуру и медицинскую инфраструктуру, обеспечивающие качественное развитие человека. Исследование развития составляющих социальной инфраструктуры осуществлено с помощью метода *k*-средних и программы STATISTICA. Определено, что составляющие социальной инфраструктуры на региональном уровне характеризуются диверсифицированными свойствами. Предложены перспективные направления развития составляющих социальной инфраструктуры региона.

Ключевые слова: социальная инфраструктура, образовательная инфраструктура, культурологическая инфраструктура, медицинская инфраструктура, человеческий потенциал, пространственное развитие.

УДК 303.732.4

<https://doi.org/10.32843/bses.54-28>

Ревко А.М.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри соціальної роботи
Чернігівський національний
технологічний університет

Revko Alona

Chernihiv National University
of Technology

*The article is devoted to the definition of the vectors of development of social infrastructure components in the context of the initiated reforms of transformation of the regional space of Ukraine. It is noted that the qualitative development of the components of social infrastructure plays an important role in the formation of human potential, building economically and comprehensively balanced territorial communities and in the accumulation of social capital. It is determined that the quality development of social infrastructure contributes to the maximum approximation of objective needs to the resource capabilities of a particular region, allows to ensure and maintain the availability of infrastructure services and helps to create a foundation for socio-economic rights and guarantees. It is proved that the functioning and development of social infrastructure of Ukrainian regions should correspond to the social policy of the state, which is aimed at forming a healthy, active and creative generation, improving welfare and improving the quality of life. It is established that the social infrastructure of the region includes the following components: cultural infrastructure, educational infrastructure and medical infrastructure that ensure quality human development. It is proved that the cultural, educational and medical infrastructure should coexist interdependently and manifest themselves during the functioning as a triune system of social infrastructure of the region. The study of the development of the components of social infrastructure was carried out using the method of *k*-means and the STATISTICA program. It is noted that the key vector of quality development of social infrastructure of the region is the educational and spiritual sphere, which is a source of human potential, causes a significant increase in the role of culture and education, science and innovation in comprehensive human development. It is determined that the components of social infrastructure at the regional level are characterized by diversified properties. Perspective directions of development of components of social infrastructure of the region are offered.*

Key words: social infrastructure, educational infrastructure, culturological infrastructure, medical infrastructure, human potential, spatial development.

Постановка проблеми. Якісний розвиток складників соціальної інфраструктури відіграє важливу роль у формуванні людського потенціалу, побудові економічно та всебічно збалансованих територіальних громад та нагромадженні соціального капіталу.

Це дає можливість об'єднати різні групи людей та розвивати локальне партнерство між постачальниками інфраструктурних послуг та іншими стейкхолдерами соціальної інфраструктури, включаючи територіальну громаду, та залучати до цих процесів потенціал інститутів громадянського суспільства.

З огляду на зазначене вище, серед проблем регіонального розвитку України особливої актуальності набувають ті, що пов'язані з функціонуванням та розвитком якісної соціальної інфраструктури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Перевагам розвитку складників соціальної інфраструктури та трансформації регіонального простору в умовах децентралізованого управління приділили увагу у своїх наукових дослідженнях такі вітчизняні та закордонні дослідники, як М. Бутко [1], К. Вітковський [2], Дж. Крошел [3], В. Новіков [4], Т. Пепа [5], І. Прокопа [6], С. Туль-

чинська [7], Л. Чернюк [5] та ін. Однак, незважаючи на вагомість наукового доробку вітчизняних та закордонних науковців, залишається багато проблем розвитку сфер соціальної інфраструктури регіонів України.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування векторів розвитку компонентів соціальної інфраструктури в контексті започаткованих реформ трансформації регіонального простору України.

Важливим завданням у межах даного дослідження є вивчення особливостей функціонування освітнього, культурологічного та медичного складників соціальної інфраструктури на регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах формування конкурентоспроможного регіонального простору неможливе без належного функціонування та розвитку соціальної інфраструктури, котра має охоплювати культурний, оздоровчо-рекреаційний, духовно-інтелектуальний та знаннєво-освітній напрями життєдіяльності держави.

Польський науковець Дж. Крошел визначає соціальну інфраструктуру як сукупність закладів та інституцій, що реалізують послуги у сфері культури та спорту, освіти, охорони здоров'я, туризму та соціального забезпечення [3].

Якісний розвиток соціальної інфраструктури сприяє максимальному наближенню об'єктивних потреб до ресурсних можливостей певного регіону, дає змогу забезпечити і зберегти доступність інфраструктурних послуг та сприяє створенню фундаменту для дотримання соціально-економічних прав і гарантій населення. Більше того, функціонування соціальної інфраструктури пов'язане із задоволенням різноманітних потреб населення: повсякденних, потенційних, періодичних і епізодичних; з огляду на це, у регіонах гостро стоїть проблема комплексного розвитку її складових елементів [5, с. 13–14].

На наше переконання, функціонування та розвиток соціальної інфраструктури регіонів України має відповідати соціальній політиці держави, що спрямована на формування здорового, активного та креативного покоління, поліпшення добробуту та підвищення якості життя населення [8, с. 30].

Соціальна інфраструктура регіону, на нашу думку, включає такі складові елементи: культурологічну інфраструктуру (театри, музеї, концертні організації, клубні заклади, бібліотеки та мистецькі школи); освітню інфраструктуру (дошкільні, загальноосвітні та професійно-технічні освітні заклади, а також заклади вищої освіти) та медичну інфраструктуру (лікарські амбулаторно-поліклінічні заклади, лікарняні заклади, медичний персонал, лікарняні ліжка), що забезпечують якісний розвиток людини. Важливо відзначити, що культурологічна, освітня та медична інфраструктури

мають співіснувати взаємозумовлено та проявлятися під час функціонування як триєдина система соціальної інфраструктури регіону.

Дослідження розвитку складників соціальної інфраструктури, здійснене за допомогою методу k-середніх та програми STATISTICA, дало змогу виділити сім груп регіонів України, однорідних за діапазоном характеристик. Ґрунтовний аналіз показників дає можливість визначити специфіку кожної групи, а також компоненти соціальної інфраструктури, що чинять найбільший вплив на диференціацію регіонів України в межах кожної з визначених груп (рис. 1).

Відповідно до проведеного дослідження середніх значень груп регіонів у межах складників соціальної інфраструктури, представлених на рис. 1, можна зазначити, що перша, друга та шоста групи мають найвище середнє значення. Перша та друга групи представлені по одному регіону – Львівський та Чернігівський відповідно. Шоста група включає дві області – Дніпропетровську та Харківську. Слід відзначити, що друга група має найвище середнє значення тільки у сфері культури, перша група – у сфері освіти, а шоста група – у медичній сфері.

У сфері освіти найнижче середнє значення мають перша та четверта групи, а отже, у Чернігівській області (1 група), а також у Київській та Закарпатській (4 група) областях були створені найгірші умови розвитку освітнього складника соціальної інфраструктури. Однак регіони України, що становлять групу 4, також мають погані умови розвитку освітньої інфраструктури. Найгірша ситуація у сфері культури спостерігається у четвертій групі, котра включає дві області, – Київську та Закарпатську. Щодо медичного складника соціальної інфраструктури, то найгірший рівень розвитку має п'ята група, що складається із трьох областей: Херсонської, Миколаївської, Волинської, та четверта група, що включає Київську та Закарпатську області.

Складники соціальної інфраструктури на регіональному рівні характеризуються диверсифікованими властивостями, що вимагає визначення ключових перспективних напрямів її якісного розвитку.

Варто зауважити, що ключовим вектором якісного розвитку соціальної інфраструктури регіону є освітньо-духовна сфера, котра являє собою джерело формування людського потенціалу, зумовлює істотне зростання ролі культури та освіти, науки та інновацій у всебічний розвиток людини. Це, зі свого боку, вимагає від держави створення необхідних передумов для самореалізації кожного громадянина України, виховання творчого покоління, що здатне ефективно працювати та навчатися протягом життя, а також зберігати та примножувати культурні цінності [9, с. 5].

До головних напрямів модернізації освітньої інфраструктури слід віднести (рис. 2):

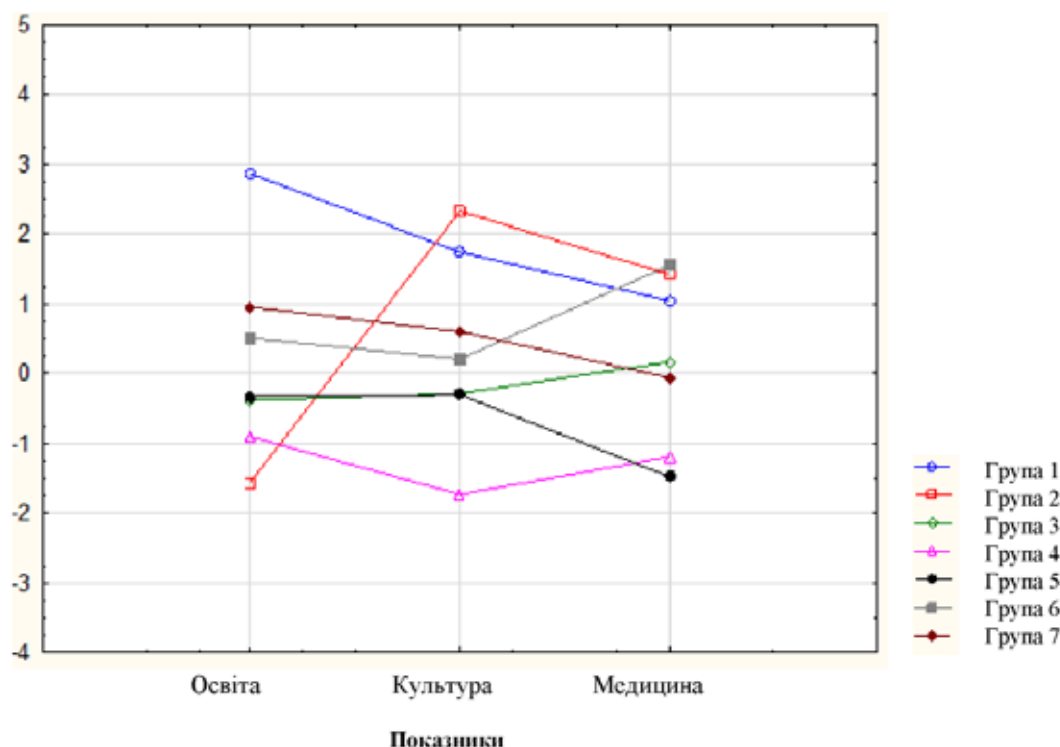

Рис. 1. Дослідження середніх значень груп регіонів України у 2017 р. у межах складників соціальної інфраструктури методом k-середніх

Джерело: розроблено авторкою за допомогою програми STATISTICA

– створення умов для отримання комплексної освіти дітьми та молоддю з особливими потребами, хронічними хворобами та обмеженими можливостями на всіх етапах навчання;

– адаптацію необхідних ресурсів освітньої інфраструктури до стандартного пакета послуг у сфері виховання, освіти та опіки;

– відкриття профорієнтаційних центрів для молоді задля допомоги в професійному розвитку та профорієнтаційному виборі;

– розвиток локального партнерства у сфері освіти: сім'я, місцева громада, школа у співпраці з роботодавцями, закладами вищої освіти та іншими державними та недержавними установами;

– формування умов для розвитку підприємницьких компетенцій здобувачів загальносередньої освіти з перших років навчання в школах шляхом використання практичних і активних форм навчання, котрі формують компетенції із соціального підприємництва;

– розроблення та впровадження програм підтримки освіти в частині розвитку спортивної й соціальної активності учнів.

До ключових напрямів модернізації культурологічної інфраструктури слід віднести:

– окреслення в рамках Стратегії сталого розвитку регіону програм соціально-культурного розвитку;

– формування громадянської, національної та культурної свідомості населення регіону;

– забезпечення загальнодоступності спортивно-оздоровчої інфраструктури, включаючи спортивні зали, басейни, спортивні майданчики тощо;

– координацію та адміністрування діяльності закладів культури комунального значення (будівництво та обслуговування районних культурних центрів, бібліотек, музеїв та театрів);

– створення правових, організаційних та фінансових умов захисту культурних пам'яток;

– організацію та реалізацію культурних заходів субрегіонального характеру;

– утримання та сприяння розвитку діяльності клубних закладів та муніципальних бібліотек;

– ревіталізацію та реконструкцію пам'яток культури.

До перспективних напрямів модернізації медичної інфраструктури слід віднести:

– адміністрування діяльності закладів охорони здоров'я комунального значення (будівництво та обслуговування районних лікарень);

– організацію та реалізацію різноманітних спортивних і фізкультурних заходів районного значення, що спрямовані до різних груп мешканців та мають навчальний компонент щодо важливості фізичної активності для здоров'я;

– упровадження освітніх програм та проведення семінарів щодо надання домедичної допомоги для різних верств населення;

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СКЛАДОВИХ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ		
Освітня інфраструктура	Культурологічна інфраструктура	Медицина інфраструктура
<ul style="list-style-type: none"> - створення умов для отримання комплексної освіти дітьми та молоддю з особливими потребами, хронічними хворобами та обмеженими можливостями на всіх етапах навчання; - адаптація необхідних ресурсів освітньої інфраструктури до стандартного пакета послуг у сфері виховання, освіти та опіки; - відкриття профорієнтаційних центрів для молоді задля допомоги в професійному розвитку та профорієнтаційному виборі; - розвиток локального партнерства в сфері освіти: сім'я, місцева громада, школа у співпраці з роботодавцями, закладами вищої освіти та іншими державними та недержавними установами; - формування умов для розвитку підприємницьких компетенцій здобувачів загальносередньої освіти із перших років навчання в школах шляхом використання практичних і активних форм навчання, котрі формують компетенції із соціального підприємництва; - розробка та впровадження програм підтримки освіти в частині розвитку спортивної та соціальної активності учнів 	<ul style="list-style-type: none"> - окреслення в рамках Стратегії сталого розвитку регіону програм соціально-культурного розвитку; - формування громадянської, національної та культурної свідомості населення регіону; - забезпечення загальнодоступності спортивно-оздоровчої інфраструктури, включаючи спортивні зали, басейни, спортивні майданчики тощо; - координація та адміністрування діяльності закладів культури комунального значення (будівництво та обслуговування районних культурних центрів, бібліотек, музеїв та театрів); - створення правових, організаційних та фінансових умов захисту культурних пам'яток; - організація та реалізація культурних заходів субрегіонального характеру; - утримання та сприяння розвитку діяльності клубних закладів та муніципальних бібліотек; - ревіталізація та реконструкція пам'яток культури 	<ul style="list-style-type: none"> - адміністрування діяльності закладів охорони здоров'я комунального значення (будівництво та обслуговування районних лікарень); - організація та реалізація різноманітних спортивних і фізкультурних заходів районного значення, що спрямовані до різних груп мешканців та мають навчальний компонент щодо важливості фізичної активності для здоров'я; - впровадження освітніх програм та проведення семінарів щодо надання домедичної допомоги для різних верств населення; - створення та реалізація соціальних проєктів, що спрямовані на запобігання та профілактику хвороб

Рис. 2. Перспективні напрями розвитку складників соціальної інфраструктури регіону

Джерело: розроблено авторкою

– створення та реалізацію соціальних проєктів, що спрямовані на запобігання та профілактику хвороб.

Висновки з проведеного дослідження. Дослідження рівня розвитку складників соціальної інфраструктури регіонів України дає змогу зробити висновок, що стан її розвитку не можна визнати задовільним.

Слабкою ланкою модернізації соціальної інфраструктури регіонів України в умовах децентралізації владних повноважень є управлінський аспект стратегічного менеджменту.

Стратегічні засади якісного розвитку складників соціальної інфраструктури регіонів України мають включати такі завдання, що сприяють розвитку людського потенціалу:

- формування умов для отримання інклюзивної якісної освіти;
- забезпечення умов для формування та підтримки здорового населення;
- удосконалення сфери культури і мистецтв та збереження історико-культурної спадщини;
- поліпшення ефективності діяльності інститутів громадянського суспільства;
- підвищення доступу громадськості до інформації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бутко М.П., Ревко А.М. Соціальна інфраструктура як каталізатор модернізації соціогуманітарного простору регіонів України. *Регіональна економіка*. 2017. № 4(86). С. 28–37.
2. Witkowski K., Starościc D. System Infrastruktury Społecznej w Gminie. PWSZ IPIA STUDIA LUBUSKIE. Tom IV. Sulechów, 2008. S. 177–194.
3. Kroszel J. Infrastruktura Społeczna w Polityce Społecznej. Opole, 1990. 201 s.
4. Новіков В.М. Політика розвитку соціальної інфраструктури: підсумки та проблеми. *Демографія та соціальна економіка*. 2005. № 1. С. 125–133.
5. Пєпа Т.В., Чернюк Л.Г. Інфраструктурне забезпечення соціального розвитку регіонів України (методолого-організаційний аспект) : монографія. Вінниця, 2015. 280 с.
6. Прокопа І.В. Соціальна інфраструктура села: формування нового механізму розвитку. Київ : НАН України, Ін-т економіки, 1996. 172 с.
7. Тульчинська С.О., Кириченко С.О., Тульчинський Р.В. Детермінанти розвитку соціальної інфраструктури регіонів в умовах становлення нового регіоналізму : монографія. Київ : ФОРМ Кожуковський І.І., 2018. 198 с.

8. Revko A. Problemy i Infrastruktura Społeczna na Rynku Pracy Ukrainy. *Rynek Pracy*. 2017. № 4(163). S. 30–36.

9. Бандур С.І., Заяць Т.А., Куценко В.І. Соціальний розвиток України: сучасні трансформації та перспективи : монографія. Черкаси : Брама–Україна, 2006. 620 с.

REFERENCES:

1. Butko, M.P., Revko, A.M. (2017). Sotsialna infrastruktura yak katalizator modernizatsii sotsiohumanitarnoho prostoru rehioniv Ukrainy [Social infrastructure as a catalyst for the modernization of the socio-humanitarian space of Ukraine's regions]. *Rehionalna ekonomika*, 4(86), 28–37. (in Ukrainian)
2. Witkowski K., Starościc D. (2008). System Infrastruktury Społecznej w Gminie [Social Infrastructure System in the Commune]. *PWSZ IPIA STUDIA LUBUSKIE*. Tom IV. Sulechów. 177–194. (in Poland)
3. Kroszel J. (1990). Infrastruktura Społeczna w Polityce Społecznej [Social Infrastructure in Social Policy]. Opole. 201. (in Poland)
4. Novikov V. M. (2005). Polityka rozvytku sotsialnoi infrastruktury: pidsumky ta problemy [Social infrastructure development policy: results and problems]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*. 1. 125–133. (in Ukrainian)
5. Pepa, T.V., Cherniuk, L.H. (2015). Infrastrukturne zabezpechennia sotsialnoho rozvytku rehioniv Ukrainy (metodoloho-orhanizatsiinyi aspekt) [Infrastructure provision of social development of the regions of Ukraine (methodological and organizational aspect)]. *Monohrafiia, Vinnytsia*. (in Ukrainian)
6. Prokopa I. V. (1996). Sotsialna infrastruktura sela: formuvannia novoho mekhanizmu rozvytku [Social infrastructure of the village: the formation of a new mechanism of development]. Kyiv: NAN Ukrainy, In-t ekonomiky, 172. (in Ukrainian)
7. Tulchynska S. O., Kyrychenko S. O., Tulchynskyi R. V. (2018). Determinanty rozvytku sotsialnoi infrastruktury rehioniv v umovakh stanovlennia novoho rehionalizmu [Determinants of development of social infrastructure of regions in the conditions of formation of new regionalism]: monohrafiia. Kyiv: Vyd-vo FOP Kozhukovskyi I.I., 198. (in Ukrainian)
8. Revko A. (2017). Problemy i Infrastruktura Społeczna na Rynku Pracy Ukrainy. *Rynek Pracy*. Warszawa, nr. 4(163), 30–36.
9. Bandur S. I., Zaiats T. A., Kutsenko V. I. (2006). Sotsialnyi rozvytok Ukrainy: suchasni transformatsii ta perspektyvy [Social development of Ukraine: modern transformations and prospects]. *Monohrafiia*. Cherkasy: Braма–Ukraina, 620. (in Ukrainian)